

Портрет Доріана Грея

Автор:

Оскар Уайльд

Портрет Доріана Грея

Оскар Уайльд

«Портрет Доріана Грея» – найвідоміший роман великого ірландського філософа, письменника і поета Оскара Уайльда (англ. Oscar Wilde, 1854-1900). *** Безіл Голворд пише портрет золотоволосого красеня Доріана Грея. Милуючись полотном, необережний юнак висловлює бажання старіти лише на картині, у реальному житті вічно залишаючись молодим. Оскара Уайльда називають «принцом Парадоксів» – гру розуму і неймовірну відточеність думки він доводив до досконалості в кожній з написаних ним п'єс.

Оскар Уайльд

ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ

ПЕРЕДМОВА

Митець – людина, що створює прекрасне. Завдання мистецтва полягає в тому, щоб показати себе і заховати митця. Критик – людина, яка може по-новому відобразити свої враження від прекрасного. Найвищою і, водночас, найбездарнішою формою критики є автобіографія. Люди, які знаходять огидні значення в прекрасному, зіпсовані. У них самих не лишилося нічого прекрасного. Це жахливо.

Ті хто бачить в прекрасному лише прекрасне – обрані. У них є надія. Вони одні з небагатьох, для кого прекрасні речі означають красу.

Немає моральних чи аморальних книг. Є добре написані книги, а є погано написані книги. От і все.

В XIX столітті людям не подобається реалізм, він робить їх злими наче Каліббан, коли побачить своє обличчя в дзеркалі.

В XIX столітті людям не подобається романтизм, він робить їх злими наче Каліббан, коли не бачить своє обличчя в дзеркалі. Мораль людини – це частина роботи митця, проте мораль мистецтва полягає у досконалому використанні недосконалих засобів. Митець не хоче нічого доводити. Навіть речі, які дуже легко довести. Митець не має симпатій щодо етики. Вони призводять до неприпустимої манірності стилю. Митець не сприймає речі болісно. Він здатний виразити все що завгодно. Для митця думка і мова – робочий матеріал. Музика є прототипом всіх мистецтв з точки зору форми. Акторська гра – з точки зору почуттів. Будь-яке мистецтво водночас лежить на поверхні і ховає в собі символ. Ті, хто намагаються заглибитись в нього, ризикують. Ті, хто знаходить символ, також ризикують. Насправді, мистецтво відображає глядача, а не життя. Коли витвір мистецтва викликає різні думки, це значить, що цей витвір новий, складний і потрібний. Доки критики сперечаються, митець перебуває у згоді з самим собою. Ми терпимо людину, яка зробила щось корисне, доки вона не починає цим захоплюватись. Ми терпимо людей, які роблять щось непотрібне, тому що вони страшенно цим захоплюються.

Мистецтво, по суті, непотрібне.

Оскар Уайльд

РОЗДІЛ 1

Майстерню художника наповнював чудовий запах троянд, а коли легенький літній вітерець проникав через відкриті двері, він приносив за собою з саду насичений аромат бузку чи легкі нотки тернового цвіту.

Лорд Генрі Уоттон за звичкою лежав на персидському дивані й одну за одною курил цигарки. Звідси він міг упіймати поглядом Відблиски сонця на золотисто-медовому цвіті верболозу, тендітні гілки якого ледве тримали на собі таку красу, на шовкових порт'єрах, що закривали величезне вікно, час від часу з'являлись чудернацькі тіні птахів, які пролітали повз. Виникало враження, ніби порт'єри японські. Це змушувало його задуматись про нефритово-блідих японських художників, котрі намагаються засобами незмінно нерухомого мистецтва відтворити рух і швидкість. Похмурий гул бджіл, що пробивали собі шлях некошеною травою, чи просто наполегливо кружляли довкола квітів у саду, робив тишу нестерпною. Глухий гул Лондона звучав ніби орган.

На мольберті посеред кімнати стояв портрет неймовірно красивого юнака у повний зріст, а всього за кілька кроків перед ним сидів, власне, його автор, Безіл Голуорд, котрий кілька років тому несподівано зник, змусивши громадськість заговорити про себе і придумати найрізноманітніші версії подій.

Коли художник дивився на те, як вдало він зумів відобразити красу і грацію на своєму творінні, задоволена посмішка не залишала його обличчя. Та раптом він схопився з місця, заплющив очі і притиснув пальцями повіки, ніби в спробі замкнути в голові сон, від якого він так боявся прокинутись.

– Це твоя найкраща картина, Безіл, найкраще з того, що ти коли-небудь робив, – ліниво пробурмотів лорд Генрі. – Ти просто мусиш виставити її в галереї Гросвенор наступного року. Академія мистецтв завелика і занадто банальна. Коли б я туди не навідався, там було або так багато людей, що я був не в змозі подивитись на картини, що просто жахливо, або так багато картин, що мені ніколи було дивитись на людей, а це ще гірше. Так що Гросвенор це єдине підходяще місце.

– Не думаю, що її варто виставляти будь-де, – відповів він і дивакувато відкинув назад голову, в Оксфорді за цей рух друзі кепкували з нього. – Я не буду її ніде виставляти.

Лорд Генрі підняв брови і вражено поглянув на нього крізь чудернацькі хмарки диму, що їх виділяла його цигарка з опіумом.

– Ніде не виставлятимеш? Друже, чому? У тебе на це якісь причини? Які ж ви, художники, все ж таки, диваки. Ви йдете на все, щоб здобути репутацію. А

щойно здобувши її, робите все, щоб позбутися її. Ти робиш дурницю, адже гірше, ніж коли про тебе говорять, буває лише коли про тебе не говорять. Такий портрет звеличив би тебе над всіма молодими художниками і змусив старих луснути від заздрощів, звісно, якщо у них іще лишилися емоції.

– Я знаю, тобі це здаватиметься смішним, – відповів він, – але я справді не можу виставляти його. Я вклав у нього завелику частину себе.

Лорд Генрі простягнувся на дивані й зареготав.

– Саме на це я і очікував, не має значення, все одно так воно і є.

– Завелику частинку себе! Чесне слово, Безіле, я й не знав, що ти такий пихатий, я справді не можу знайти нічого спільного між твоїм грубим, сильним обличчям, твоїм чорним як смола кучерявим волоссям і цим юним Адонісом, котрий, здається, зліплений зі слонової кістки й пелюсток троянд. Справді, любий Безіле, він же Нарцис, а ти – ні, ну в тебе, звісно, розумний вираз обличчя і тому подібне. Але ж краса, справжня краса закінчується там, де починається розумний вираз обличчя. Сам по собі розум – це форма перебільшення, тому він руйнує гармонію будь-якого обличчя. Тієї ж миті, коли людина про щось замислюється, її обличчя перетворюється на суцільний ніс, суцільне чоло чи ще якийсь жахіття. Поглянь на людей, що досягли успіху в розумовій праці. Та вони ж абсолютно бридкі! Єдиний виняток це, звісна річ, церква. Але ж у церкві їм не треба думати. Єпископ у вісімдесят говорить те ж саме що йому сказали говорити, коли йому було вісімнадцять, і тому цілком природно, що він чудово виглядає. Твій загадковий юний друг, чие ім'я ти вперто не хочеш мені говорити, і чий портрет мене справді захоплює, ніколи не думає. Я цілком у цьому впевнений. Він таке собі чарівне пустоголове створіння, яке варто мати при собі взимку, коли немає квітів, щоб потішити око, і влітку, коли потрібне щось, щоб розслабити розум. Не варто собі лестити, ти на нього і віддалено не схожий.

– Гаррі, ти мене не розумієш, – відповів художник. – Звісно я на нього не схожий. Я це чудово знаю. Насправді, мені було б прикро бути таким як він. Чому ти знижуєш плечима? Я кажу це серйозно. Людей, які так вирізняються фізично чи розумово, переслідують нещастя, саме ті нещастя, які впродовж усього плину історії ставлять королів на коліна. Краще не вирізнятися серед інших. Дурні та потвори живуть краще за всіх. Вони можуть спокійно сидіти склавши руки. Вони не знають смаку перемог, але і поразку ніколи не скуштують. Вони живуть так, як варто було б жити нам всім: їх ніщо не турбує, вони нейтральні, і головне, у

іхньому житті немає тривоги. Вони не руйнують чужі життя і не отримують зла у відповідь. Твоє становище й багатство, Гаррі, мій розум, який є, та все ж, мої картини, чого б вони не були варті, краса Доріана Грея – за все, що подарував нам Бог, нам доведеться страждати, страшенно страждати.

– Доріан Грей? То ось як його звать? – перепитав лорд Генрі підійшовши до Безіла Голуорда.

– Так, це його ім'я. Я не хотів тобі говорити.

– А чому було не сказати?

– Я не знаю, як це пояснити. Якщо людина мені подобається, я ніколи нікому не розповідаю її ім'я. Це ніби віддати її частинку. З часом я полюбив таємничість. Здається, це єдине, що може зробити наше життя загадковим і чарівним. Найбільш буденна річ може стати прекрасною, варто лише приховати її. Покидаючи місто, я ніколи не розповідаю своїм близьким, куди прямую. Інакше, я не отримував би від цього жодного задоволення. Можу сказати, що це погана звичка, але, якимось дивним чином, вона додає життю романтики. Ти, мабуть, вважаєш мене повним дурнем через це, чи не так?

– Аніскільки, – відповів лорд Генрі, – аніскільки, любий Безіле. Ти, здається, забув, що я одружений, а одна з принад подружнього життя полягає в тому, що воно робить обман необхідним для обох. Я ніколи не знаю, де моя дружина, а вона і гадки не має, чим я займаюся. Коли ж ми зустрічаємося, а це доводиться робити час від часу, щоб разом пообідати чи відвідати герцога, ми розповідаємо одне-одному цілковиті нісенітниці з незворушними обличчями. У моєї дружини це виходить просто чудово, чесно кажучи, навіть краще, ніж у мене. Вона ніколи не плутається у своїх розповідях, а от зі мною таке трапляється завжди. Проте, коли вона виводить мене на чисту воду, то не влаштовує сварок. Іноді мені навіть хотілось би цього, але вона просто кепкує з мене.

– Я не люблю, коли ти так говориш про подружнє життя, Гаррі, – сказав Безіл Голуорд, прямуючи до дверей в сад. – Я вважаю, що ти чудовий чоловік, але ти чомусь вперто соромишся власних чеснот. Ти незвичайна людина. Від тебе не почути моральних слів, але і не дочекаєшся аморальних вчинків. Весь твій цинізм – це просто гра на публіку.

– Бути природним це найбільш бездарна гра на публіку, – зі сльозами сміху на очах сказав лорд Генрі, коли молодики вийшли в сад і присіли на бамбукову лаву, що стояла в тіні високого лавра. Сонячні промені пробивались крізь гладеньке листя. В траві тремтіли білі маргаритки.

Через якийсь час, лорд Генрі дістав годинник.

– Боюся, мені пора йти, Безіле, – пробурмотів він, – але перед тим як я піду ти повинен відповісти на мое запитання.

– Яке саме? – запитав художник, не підводячи погляд з землі.

– Ти чудово знаєш, про що я.

– Та ні, Гаррі.

– Що ж, я поясню. Я хочу, щоб ти пояснив, чому ти не збираєшся виставляти портрет Доріана Грея. Я хочу дізнатися справжню причину.

– Я вже розповів тобі справжню причину.

– Ні, ти сказав, що вклав завелику частинку себе в портрет. Не будь дитиною.

– Гаррі, – сказав Безіл Голуорд, дивлячись йому прямо в очі, – будь-який портрет, написаний з душею – це портрет художника, а не натурщика. Натурщик це лише випадковість. Це не його художник відображає на полотні, а скоріше самого себе. Причина з якої я не буду виставляти цю картину полягає в тому, що я боюсь, що показав на ній таємницю власної душі.

– І що ж це за таємниця така? – з посмішкою запитав лорд Генрі.

– Я розповім, – ніяково відповів Голуорд.

– Я вже ніяк не можу дочекатись, Безіл, – продовжив його компаньйон, не зводячи з нього очей.

– Насправді, тут немає чого довго розповідати, – відповів художник, – боюсь, ти наврядче зрозумієш мене. Цілком можливо, навіть не повіриш.

Лорд Генрі посміхнувся, нахилився щоб зірвати маргаритку з рожевими пелюстками і почав розглядати її.

– Я впевнений, що зможу це зрозуміти, – відповів він, уважно дивлячись на маленький золотавий диск. – А щодо віри, то я можу повірити у бдь-що за умови, що це досить неймовірно.

Вітерець заворушив цвіт дерев, і зірочки цвіту бузини нарешті стривожили застигле повітря. В траві поблизу стіни сюркотів стрибунець, а повз них, ніби голуба нитка, на своїх серпанкових крилах пролітала бабка. Здавалося, лорд Генрі чув як калатає серце Безіла Голуорда. Його цікавило, що ж буде далі.

– Справа ось у чому, – сказав художник через кілька хвилин. – Два місяці тому я завітав на прийом до леді Брендон. Ти ж знаєш, нам, бідним митцям, доводиться час від часу з'являтися на людях, щоб не складалося враження, ніби ми дикуни якісь. Я був у вечірньому пальто і білій краватці, які, як ти колись казав мені, можуть навіть біржовому брокеру надати вигляду пристойної людини. Після десяти хвилин розмов з багато одягненими вдовами та нудними академіками, я відчув на собі чийсь погляд. Я озирнувся і вперше побачив Доріана Грея. Коли ми зустрілися поглядами, я відчув, як бліднію. Мене охопило дивне відчуття страху. Я зрозумів, що зустрів того, чия особистість настільки захоплююча, що якщо я дозволю цьому статися, вона може поглинути всю мою природу, мою душу і саме мое мистецтво. Ти ж знаєш, Гаррі, наскільки в мене незалежний характер. Я завжди був сам собі господар, принаймні, доки не зустрів Доріана Грея. Потім, не знаю, як це пояснити. Щось підказувало мені, що я на порозі страшної кризи в моєму житті. Я відчував, що доля приготувала для мене дивовижні радощі й нестерпний біль. Я злякався і відвернувся, щоб піти з кімнати. Я це зробив не через здоровий глузд, а скоріше через боягузтво. Я вважаю, що спроба втекти не робить мені честі.

– Здоровий глузд це те ж саме, що й боягузтво, Безіл. «Здоровий глузд» просто краще звучить. От і все.

– Я в це не вірю, Гаррі. Я не думаю, що ти і сам віриш в це. Зрештою, які б мотиви не керували мною тієї миті, а це могла бути і пиха, адже я дуже пихатий, я

вирушив до виходу. А там я, звісна річ, натрапив на леді Брендон. Вона одразу заверещала: «містер Голуорд, Ви ж не збираєтеся покинути нас так рано?» Ти ж знаєш, який у неї надиво різкий голос?

– Так, вона справжня пава у всьому, окрім краси, зауважив лорд Генрі нервово шматуючи маргаритку своїми довгими пальцями.

– Я не міг її спекатися. Вона знайомила мене з королівськими особами, людьми з зірками й нагородами та підстаркуватими пані, що носять велетенські тіари і мають носи ніби в папуги. Вона розповідала про мене як про свого найкращого друга. До того ми зустрічалися лише одного разу, але вона вирішила зробити з мене знаменитість. Мабуть, якраз в той час якась моя картина мала значний успіх, принаймні, про неї писали у дешевих газетах, що для XIX століття є взірцем безсмертя. Раптом, я опинився прямисінько перед юнаком, чия особистість викликала в мені таке дивне хвилювання. Ми стояли дуже щільно, практично торкались одне одного. Наші погляди знову зустрілися. З мого боку це було бездумно, проте я все ж таки попросив леді Брендон відрекомендувати мене йому. Зрештою, можливо це було не так вже й бездумно. Це було просто неминуче. Ми поговорили б і без офіційного знайомства. Я в цьому впевнений. Потім Доріан говорив мені те ж саме. Він також відчув, що нам судилося познайомитись.

– А як же леді Брендон описала цього прекрасного юнака? – запитав його компаньйон. Я знаю що вона любить розповідати про своїх гостей якомога докладніше. Я пригадую, як одного разу вона підвела мене до чоловіка в літах з лютим червоним обличчям, він був весь у стрічках і орденах, і почала в трагічній манері нашіптувати мені на вухо найбільш шокуючі деталі про нього. Скоріше за все, кожен у кімнаті чудово чув, що вона розповідала. Я просто втік. Я люблю відкривати для себе людей самотужки. Та леді Брендон ставиться до своїх гостей як аукціоніст ставиться до своїх лотів. Вона або розповідає про них абсолютно все, або розповідає все крім того, що справді хотілося б почути.

– Ти занадто суворо ставишся до бідолашної леді Брендон, Гаррі! – сказав Голуорд з байдужістю в голосі.

– Любий друже, вона хотіла влаштувати у себе салон, а спромоглася зробити лише ресторан. І як мені після цього нею захоплюватись? Розкажи краще, що вона говорила про Доріана Грея?

– Та щось на кшталт «Чарівний хлопчина – ми з його матусею найкращі подруги. Вилетіло з голови, чим він займається, боюся, нічим, стривайте, він грає на піаніно, чи на скрипці, любий містере Грей?» Жоден з нас не міг стримати сміх, тож ми одразу стали друзями.

– Сміх – це далеко не найгірший початок дружби і точно найкраще її закінчення, – зауважив юний лорд, зірвавши ще одну маргаритку.

Голуорд похитав головою.

– Ти не розумієш, що таке дружба, Гаррі – пробурмотів він, – чи що таке ворожнеча, а це ж важливо. Ти такий як усі, тобто тобі щодо всіх байдуже.

– Це страшенно несправедливо з твого боку! – обурився лорд Генрі, посунувши капелюха на потилицю й поглянувши на дрібненькі хмарки, що, ніби клаптики шовку, пливли в бірюзовий порожнечі літнього неба. – Так, страшенно несправедливо. Я чітко розрізняю людей. Я обираю друзів за їхню красу, знайомих – за хороший характер, а ворогів – за розум. Не можна бути занадто обережним вибираючи ворогів. Серед моїх немає жодного дурня. Усі вони досить розумні, щоб гідно мене оцінити. Мабуть, це занадто зарозуміло з мого боку. Я зарозумілий, правда?

– Я мусив би погодитись, Гаррі. Проте, згідно з твоєю класифікацією, я повинен бути просто знаючим.

– Мій любий Безіле, ти для мене набагато більше, аніж просто знайомий.

– І набагато менше, ніж друг. Хтось на кшталт брата, я правий?

– Брати! Мені немає діла до братів. Мій старший брат не помре, а молодші тільки те й роблять.

– Гаррі! – вигукнув Голуорд, насупивши брови.

– Я жартую, друже. Але мені огидні оточуючі. Я нічого не можу з цим вдіяти. Думаю, це тому, що ми не можемо терпіти людей з тими ж недоліками, що і в нас. Я цілком розумію гнів англійців щодо того, що вони називають гріхами

вищих верств. Широкий загаль відчуває, що пиятика, тупість і аморальність повинні належати лише йому, і коли хтось із нас потрапляє в неприємну історію, вони розцінюють це як посягання на їхні права. Було просто дивовижно спостерігати їхнє обурення, коли бідолаха Саузварк розлучався з дружиною в суді. І все ж, я не думаю, що хоча б десята частина робітників живе безгрішно.

– Я не вірю з жодному слову з того, що ти щойно сказав. Крім того, Гаррі, я відчуваю, що ти й сам у все це не віриш.

Лорд Генрі погладив свою гостру борідку і постукав своєю тростиною з чорного дерева по підшві шкіряного черевика.

– Як же це по-англійськи, Безіле! Ти вже вдруге звертаєш на це увагу. Якщо хтось висловить ідею перед справжнім англійцем, а це завжди необачний вчинок, тому і на думку не спаде поміркувати, чи правильна ця ідея, чи, можливо, хибна. Єдине, що має для нього значення, чи вірить цей хтось у те, що він говорить. Дивись, значимість ідеї жодним чином не пов'язана зі щирістю того, хто її висловлює. Насправді, є велика ймовірність того, що чим менш ця особа щира, тим більш інтелектуальною буде ця ідея, оскільки на неї не вплинуть потреби, бажання чи упередження цієї особи. Зрештою, я не хочу обговорювати з тобою політику, соціологію чи метафізику. Я люблю особистості більше, ніж принципи, а найбільше я люблю особистості без принципів. Розкажи мені ще про Доріана Грея. Як часто ви бачитеся?

– Щодня. Якби я не бачив його щодня, в моєму житті не було б щастя. Він мені необхідний.

– Це неймовірно! Я думав, що крім твого мистецтва, тебе ніщо не цікавить.

– Тепер він став для мене моїм мистецтвом, – похмуро сказав художник. – Іноді я думаю, Гаррі, що в історії світу буває лише дві важливі події. Перша – це поява нового засобу мистецтва, а друга – поява нової особистості в мистецтві. Одного дня Доріан Грей стане для мене тим, чим для Венеції став живопис масляними фарбами, або чим обличчя Антіноя стало для скульптури античної Греції. Я не просто змальовую його, чи роблю ескізи. Без сумніву, я цим займаюсь. Та для мене він набагато більше, ніж просто модель чи натурщик. Я не можу сказати, що я не задоволений своєю роботою, чи що живопис не може передати його красу. Немає нічого, що не міг би відтворити живопис. І я знаю, що картини, які я

написав відтоді, як зустрів Доріана Грея, хороші, найкращі за все моє життя. Але якимось дивним чином, навіть не знаю, чи зрозумієш ти мене, його особистість відкрила переді мною абсолютно нову модель мистецтва. Я бачу речі інакше, я осмислюю їх інакше. Я тепер можу відтворити світ у спосіб, про який раніше і не здогадувався. «Омріяна форма у царстві думки» – хто це сказав? Немає значення, це саме те, чим став для мене Доріан Грей. Сама лише присутність цього хлопчини, для мене він вже більше ніж хлопчина, хоча йому й лише тришки за двадцять, сама лише його присутність, ех! Не знаю чи зможеш ти досягнути всю значимість цього. Десь на підсвідомому рівні він вказує мені напрямок нової школи – школи, яка поєднає в собі пристрасть романтизму і досконалість грецького стилю. Гармонія душі та тіла – ось що це значить! Ми розділили їх у пориві безумства і, як наслідок, створили вульгарний реалізм та порожній ідеалізм. Гаррі! Якби ж ти тільки знав, що для мене значить Доріан Грей! Пам'ятаєш мій пейзаж, за який Агню пропонував мені доволі таки кругленьку суму, але я вирішив не розлучатися з ним? Це одна з моїх найкращих картин. А знаєш, чому? Тому що коли я писав її, поруч сидів Доріан Грей. Він передавав мені незриму силу, завдяки якій я нарешті побачив у звичайному лісі дивовижну красу, котру завжди шукав, але вона уникала мого погляду.

– Безіле, це неймовірно! Я мушу зустрітися з Доріаном Греєм.

Голуорд встав і пройшовся садом. Через деякий час він повернувся. Він сказав:

– Гаррі, для мене Доріан Грей це просто джерело натхнення. Ти можеш і не знайти в ньому нічого вартого уваги. Для мене ж він особливий. Він найбільш присутній у тих моїх картинах, на яких немає його зображення. Як я вже говорив, він вказує мені новий напрямок. Я бачу його у певному вигині ліній, у красі та ніжності певних кольорів. От і все.

– То чому ж тоді ти не хочеш виставляти його портрет? – запитав лорд Генрі.

– Тому що, не маючи такого наміру, я виразив у ньому це своє дивне ідолопоклонство, про яке я, звісно, ніколи не розповідав Доріану Грею. Він не знає про це. І повинен ніколи не дізнатися. Але люди можуть здогадатись, а я не хочу відкривати свою душу перед їхніми допитливими очима. Я не дозволю розглядати власне серце під мікроскопом. В портреті забагато мене, Гаррі, забагато мене!

– Навіть поети не такі педантичні як ти. Вони знають, що історії розбитих сердець добре підходять для публікації. Нині їх видають аж забагато.

– Я зневажаю їх за це, – вибухнув Голуорд. – Митець повинен створювати прекрасні речі, але не вкладати у них власне життя. У наш час люди ставляться до мистецтва, ніби воно призначене бути різновидом автобіографії. Ми втратили відчуття абстрактної краси. Колись я покажу світові, що це таке, і саме з цієї причини світ не повинен побачити мій портрет Доріана Грея.

– Я думаю ти не правий, Безіле, та я не стану з тобою сперечатись. Лише люди несповна розуму вдаються до суперечок. Краще скажи, Доріан Грей захоплений тобою?

Художник задумався на кілька миттєвостей. – Я подобаюсь йому, відповів він після паузи. Я це знаю. Звісно, я говорю йому величезну кількість компліментів. Якимось незрозумілим чином мені подобається говорити йому речі, які, я знаю, не слід було б говорити. Він, як правило, привітний зі мною, ми сидимо в майстерні і розмовляємо про все на світі. Проте, час від часу він поводить себе бездумно і, здається, йому навіть подобається завдавати мені болю. У такі миті я відчуваю, що віддав свою душу людині, яка поводить себе з нею ніби з квіткою, яку можна причепити на піджак, ніби з прикрасою, якою він тішить свою пиху літнього дня.

– Літні дні повільно минають, Безіле, – пробурмотів лорд Генрі. – Можливо, тобі це набридне раніше, ніж йому. Це сумна думка, але геній, без сумніву, живе довше, ніж краса. Про це свідчить той факт, що ми докладано зусиль аби отримати якомога ширшу освіту. У шаленій боротьбі за існування ми хочемо володіти чимось, що залишатиметься незмінним, тому ми забиваємо свої голови різним сміттям і фактами в відчайдушній надії зберегти місце під сонцем. Сучасний ідеал – всебічно обізнана людина. А свідомість всебічно обізнаної людини це жахлива річ. Це ніби антикварна крамничка, де повно пилу та чудовиськ, а ціни на все зависокі. Не зважаючи ні на що, я думаю, тобі першому набридне. Одного дня ти поглянеш на свого друга, і він здаватиметься тобі дещо непідходящим, щоб писати з нього картину, чи тобі не сподобається колір його шкіри, чи щось таке. Ти з гіркотою переглянеш ставлення свого серця до нього, і зрозумієш, що він поведився погано по відношенню до тебе. Наступного разу, коли він з'явиться, ти будеш сухим і байдужим до нього. Шкода, що це станеться, адже це тебе змінить. Твоя розповідь овіяна романтикою, я б назвав її романтикою мистецтва, але найгірше те, що коли вона покидає людину, то від неї не

залишається навіть найменшого сліду.

– Гаррі, не треба так говорити. Доки я живий, особистість Доріана Грея пануватиме наді мною. Ти не зможеш відчутти те, що відчуваю я. Ти занадто мінливий для цього.

– Ех, мій любий Безіле, саме тому я і зможу відчутти це. Віддані люди бачать лише банальну сторону любові, а от зрадники здатні пізнати її трагедію.

Лорд Генрі закурив з таким самовпевненим та задоволеним виглядом, ніби розповів про увесь світ одним реченням. У вербовому листі метушилися горобці, а тіні від хмар пролітали над травою, ніби ластівки. Як же добре було в саду! І як же приємно було відчувати емоції людей. Емоції здавались йому набагато приємнішими, аніж ідеї. Найбільш захоплюючими речами в житті він вважав власну душу і пристрасті друзів. Він з тихим захватом уявляв нудний обід, який він пропустив, через те що так затримався у Безіла Голуорда. Якби він пішов до своєї тітки, то неодмінно зустрів би там лорда Гудбоя, і вони говорили б лише про те, що потрібно допомагати бідним та важливість оренди житла. Багатії б розмовляли про необхідність економити і змагалися б у красномовстві на тему гідності праці. Уникнути всього цього було справжнім щастям! Доки він думав про свою тітку, до нього прийшла одна думка. він повернувся до Голуорда й сказав:

– Любий друже, я щойно пригадав.

– Що ти пригадав, Гаррі?

– Де я чув ім'я Доріана Грея.

– І де ж це? – запитав Голуорд, дещо насупившись.

– Не треба сердитись, Безіле. Це було у моєї тітки, леді Агати. Вона розповіла мені, що познайомилася з чудовим юнаком, котрий погодився допомагати їй в Іст-Енді, і що його звать Доріан Грей. Мушу сказати, вона нічого не говорила про його красу. Жінки не розуміються в красі, принаймні, хороші жінки. Вона говорила, що він дуже щирий і має прекрасний характер. Я одразу уявив створіння в окулярах, з рідким волоссям, вкрите ластовинням, яке страшенно тупає своїми довгими ногами. Мені варто було б знати, що це твій друг.

– Я радий, що ти не знав, Гаррі.

– Чому?

– Я не хочу, щоб ти його зустрів.

– Ти не хочеш, щоб я його зустрів?

– Ні.

– Містер Грей у майстерні, – сказав дворецький, увійшовши до саду.

– Тепер тобі доведеться мене відрекомендувати, – крізь сміх сказав лорд Генрі.

Художник повернувся до свого слуги, котрий стояв і жмурився від сонця.

– Попроси містера Грея почекати. Я підійду через кілька хвилин.

Дворецький вклонився і пішов стежкою до будинку.

Потім він поглянув на лорда Генрі.

– Доріан Грей – мій найближчий друг, – сказав він. – У нього простий і чудовий характер. Твоя тітка мала рацію щодо нього. Не треба його псувати. Не намагайся вплинути на нього. Твій вплив не піде йому на користь. Світ великий, і в ньому є багато прекрасних людей. Не треба забирати в мене єдину людину, яка надає чарівності моім творам – мое життя як художника залежить від нього. Пам'ятай, Гаррі, я тобі довіряю.

Він говорив дуже повільно, ніби слова виривалися назовні всупереч його волі.

– Ну й дурниці ти говориш! – з посмішкою сказав лорд Генрі, взяв Голуорда під руку і майже силоміць повів до будинку.

РОЗДІЛ 2

Увійшовши до майстерні вони побачили Доріана Грея. Він сидів за піаніно спиною до них і гортав сторінки «Лісових пейзажів» Шумана.

– Ти мусиш позичити мені їх, Безіле, – не стримався він. – Я хочу їх вивчити. Вони просто неймовірно чарівні.

– Це цілком залежить від того, як ти сьогодні позуватимеш, Доріане.

– Мені вже набридло позувати, я не хочу мати власний портрет, на написання якого піде ціле життя, – відповів юнак, норовливо повернувшись на стільці. Помітивши лорда Генрі, він на якусь мить зашарівся і різко підвівся. – Перепрошую, Безіле, я ж не знав, що ти не один.

– Доріане, це лорд Генрі Уоттон, мій старий оксфордський приятель. Я якраз розповідав йому, який чудовий з тебе натурщик, а ти все зіпсував.

– Проте, це аж ніяк не зменшило моєї радості від зустрічі з Вами, містере Грею, – запевнив лорд Генрі, зробивши крок вперед і протягнувши руку. – Моя тітонька часто розповідає мені про Вас. Ви один з її улюбленців і, боюся, жертв водночас.

– Нині я в опалі у леді Агати, – відповів Доріан, набувши при цьому кумедно стурбованого вигляду. – Я пообіцяв відвідати клуб у Вайтчепелі разом з нею минулого вівторка, а потім мені це просто випало з голови. Ми повинні були зіграти дует, навіть три дуети. Навіть не знаю, що вона тепер мені скаже. Я страшенно боюся потрапити їй на очі.

– О, то я це владнаю. Вона занадто захоплюється Вами, щоб дуже сердитись. Крім того, я не думаю, що Ваша відсутність справді далася взнаки. Публіка, скоріше за все, вирішила, що це і був дует. Коли тітонька Агата сідає за піаніно, вона здатна наробити шуму за двох.

– Це жахливо по відношенню до неї, і не надто приємно по відношенню до мене, – крізь сміх відповів Доріан.

Лорд Генрі поглянув на нього. Дійсно, його правильної форми насичено червоні губи, сині, ніби небо, очі та золоте кучеряве волосся робили з нього просто неймовірного красеня. Було в його обличчі щось таке, що викликало довіру з першого ж погляду. На ньому відобразилась уся бездоганність та непорочна пристрасть молодості. Здавалося, він не дозволяв світові зіпсувати себе. Не дивно, що Безіл Голуорд обожнював його.

– Ви занадто гарний, щоб займатись благодійністю, містере Грею, занадто гарний. – з цими словами лорд Генрі влаштувався на дивані й відкрив свій портсигар.

В цей момент художник змішував фарби та готував усе необхідне. У нього був збентежений вигляд, а коли він почув останню фразу лорда Генрі, то поглянув на нього, і після коротких роздумів сказав:

– Гаррі, я хотів би закінчити роботу над цією картиною сьогодні. Ти ж не образишся, якщо я попрошу тебе піти?

Лорд Генрі посміхнувся та поглянув на Доріана Грея.

– Мені піти, містере Грею – запитав він.

– Не треба, лорд Генрі, будь ласка. Я бачу, Безіл в поганому настрої, а я не можу знаходитися поруч з ним у такі моменти. Крім того, я хочу, щоб Ви пояснили, чому мені не варто займатися благодійністю.

– Навіть не знаю, чи варто мені розповідати Вам про це, містере Грей. Це настільки нудна тема, що її доводиться обговорювати серйозно. Проте я точно не піду після того, як Ви попросили мене залишитися. Ти ж насправді не проти, Безіле, чи не так? Ти ж часто говорив, що тобі подобається, коли твій натурщик має з ким побазікати.

Голуорд закусив губу.

– Якщо Доріан так хоче, то, звісна річ, ти мушиш лишитися. Забаганки Доріана – закон для всіх, окрім нього самого.

Лорд Генрі взяв свого капелюха та рукавиці.

– Як би ти не наполягав, Безіле, боюся, я мушу піти. У мене зустріч в Орлеанському клубі. На все добре, містере Грей. Запрошую Вас відвідати мене на Карзон Стріт якимсь ввечері. Я майже завжди вдома о п'ятій годині. Напишіть мені, коли вирішите прийти. Мені буде шкода не зустрітися з Вами.

– Безіле, – закричав Доріан Грей, – якщо лорд Генрі піде, то я також піду. Від тебе не почути ні слова, доки ти працюєш, а це ж страшенно нудно – стояти на платформі та ще й гарно при цьому виглядати. Попроси його залишитись. Я наполягаю.

– Залишся, Гаррі, Доріан та я будемо твоїми боржниками, – сказав Голуорд, пильно дивлячись на свою картину. – Я дійсно ніколи не розмовляю, та й не слухаю, доки пишу картини, і це, мабуть не стерпно втомлює моїх нещасних натурщиків. Благаю, залишся.

– А як же моя зустріч в Орлеанському клубі?

Художник засміявся.

– Не думаю, що в тебе через це виникнуть складнощі. Сідай, Гаррі. А тепер, Доріане, ставай на платформу. Постарайся не рухатись і не звертати уваги на те, що говорить лорд Генрі. Він дуже погано впливає на всіх своїх друзів окрім, хіба що, мене.

Доріан Грей ступив на платформу з виглядом юного грецького мученика і розчаровано поглянув на лорда Генрі, котрий йому досить сподобався. Він був такий несхожий на Безіла. Вони створювали приемний контраст. І в нього був такий чарівний голос. Через кілька хвилин він звернувся до нього

– Ви справді дуже погано впливаєте на людей, лорде Генрі? Безіл має рацію?

– Не існує такої речі, як поганий вплив. Будь-який вплив – це аморально. Аморально з наукової точки зору.

– Чому ж це?

– Тому що впливати на людину означає віддавати їй власну душу. Ця людина більше не має власних думок і пристрастей. Її чесноти більше не справжні. Її гріхи, якщо все ж таки існує така річ як гріхи, позичені. Вона стає відлунням чужої музики, актором, котрий грає роль, написану не для нього. Сенс життя полягає у самовдосконаленні. Кожен з нас тут для того, щоб повністю зрозуміти власну природу. У наш час, люди бояться самих себе. Вони забули про найголовніший з обов'язків – обов'язок перед самим собою. Звісно, вони милосердні. Вони годують голодних та допомагають нужденним. В той же час, їхні власні душі голодні та безпомічні. Наша раса втратила сміливість. А можливо, її в нас ніколи і не було. Страх перед суспільством, на якому базується мораль і страх перед Богом, який є основою для релігії, – ось дві речі, які керують нами. Проте ...

– Поверни голову трішечки праворуч, Доріане, будь хорошим хлопчиком, – сказав художник. Він був заглиблений у свою працю і звернув увагу лише на те, що він раніше ніколи не бачив такого виразу на обличчі юнака.

– Проте, – продовжив лорд Генрі супроводжуючи свій низький голос, що звучав ніби музика, характерним помахом рук, котрий вирізняв його з-поміж інших ще з часів навчання в Ітоні, – я вважаю, що якби хоч одна людина змогла прожити своє життя цілком і повністю, змогла відчувати кожне почуття, виразити кожную думку і здійснити кожную мрію, то світ отримав би такий величезний заряд радості, що ми змогли б забути про чуму середньовіччя і повернутися до елліністичного ідеалу, або, можливо, навіть до чогось кращого й багатшого, аніж елліністичний ідеал. Та найсміливіші з нас бояться самих себе. Те, що залишилося в нас від дикунів, відчайдушно намагається вижити попри відмови самим собі, котрі руйнують наші життя. Кожен порив, який ми стримуємо, бродить в нашій голові, отруюючи наш розум. Тіло грішить, і на цьому гріх закінчується, адже дія – це спосіб очищення. Нічого не лишається на потім, окрім згадки про задоволення чи розкоші відчувати докори сумління. Єдиний спосіб позбутися спокуси – піддатися їй. Якщо ж опиратися їй, то душу будуть руйнувати бажання того, що вона сама собі заборонила, жага до того що вона за допомогою власних потворних правил оголосила потворним і неправильним. Кажуть, що найвизначніші події трапляються в голові. Так само і гріхи існують в голові, і лише в голові. Та і Ви, містере Грею, у вашій квітучій ніби троянда юності вже відчували пристрасті, які Вас лякали, до Вас приходили думки, що викликали у Вас жах, ви бачили сни, одна лише згадка про котрі змушує Вас червоніти.

– Заждіть! – вигукнув Доріан Грей, – заждіть! Ви заплутали мене. Я не знаю, що сказати. Я маю щось Вам відповісти, проте не можу знайти слова. Не кажіть нічого. Дайте мені подумати. Точніше, дайте мені спробувати не думати. Він стояв так, з відкритими вустами і вогнем в очах, близько десяти хвилин. Ніби крізь туман, він бачив, що піддається впливу чогось абсолютно нового, проте він відчував, ніби джерело цього впливу знаходилось у нього всередині. Ті кілька слів, які сказав йому друг Безіла, слова, сказані, без сумніву, випадково, і в які лорд Генрі навмисно вклав парадокс, зачепили таємну, не стривожену до того, струну. Проте зараз він відчував, як ця струна вібрує і пробуджує в ньому щось нове.

Подібним чином його бентежила музика. Музика часто його бентежила. Проте музика була незрозуміла. Вона створювала всередині не новий світ, а, скоріше, новий хаос. Слова! Всього на всього слова! Які ж вони були жахливі! Які зрозумілі, живі та жорстокі! Від них не було порятунку. І в той же час у них була якась ледь відчутна магія! Здавалося, вони могли надати форми безформним тілам і несли в собі музику, не менш прекрасну, ніж звук скрипки чи флейти. Просто слова! Чи існувало щось більш реальне, аніж слова?

Так. В його юності були речі, котрих він не розумів. Він зрозумів їх тепер. Раптом, його життя ніби охопило полум'я. Здавалося, він йшов цим полум'ям. Чому ж він не знав цього раніше?

Лорд Генрі дивився на нього з легкою посмішкою. Він точно знав, коли психологія вимагала мовчати. Йому було дуже цікаво. Його вразив раптовий ефект, який справили його слова. Він пригадував книгу, яку прочитав, коли йому було шістнадцять, і яка відкрила йому очі на багато речей, котрих він не знав до того, і йому було цікаво, чи переживав Доріан Грей щось подібне в той момент. Він випустив стрілу наосліп. Невже вона влучила в ціль? Як же захопливо було спостерігати за хлопчиною!

Голуорд, тим часом, малював у своїй сміливій манері, яка надавали картині свіжості і ніжності і яка в будь-якому мистецтві могла з'явитися лише завдяки силі. Він не звертав уваги на тишу.

– Безіле, я втомився стояти, – раптом поскаржився Доріан Грей. – Мені треба піти на вулицю і посидіти в саду. Тут занадто душно.

– Мій любий друже, пробач мене. Коли я малюю, то не можу думати більше ні про що. Але ж ти позував чудово як ніколи. Ти був абсолютно незворушний. І я упіймав бажаний ефект – напіврозтулені уста й вогонь в очах. Не знаю, що там тобі наговорив Гаррі, але він викликав найчарівніший вираз на твоєму обличчі. Мабуть, він робив тобі компліменти. Тобі не слід вірити жодному його слову.

– Те що він сказав – точно не компліменти. Мабуть, саме тому я йому й не вірю.

– Ви знаєте, що у все це вірите, сказав лорд Генрі, спрямувавши свій ліниво-замріяний погляд на нього. – Я піду з Вами в сад. В майстерні неймовірно спекотно. Безіле, дай нам чогось попити, чогось з льодом і полуницею.

– Звісно, Гаррі. Подзвони в дзвіночок і коли прийде Паркер, я скажу, що вам потрібно. Мені треба попрацювати над фоном, тож я приєднаюся до вас пізніше. Не затримуй Доріана надовго. Я ще ніколи не був у такій чудовій формі, як сьогодні. Це буде мій шедевр. Це вже шедевр.

Лорд Генрі вийшов у садок і знайшов там Доріана Грея, котрий поринув обличчям у квіти бузку і спрагло впивався їхнім ароматом, ніби вином. Він підійшов ближче і поклав руку йому на плече.

– Ви все робите правильно, – сказав він. – Лише відчуття можуть зцілити душу, і лише душа може зцілити відчуття.

Юнак випрямився і відступив на кілька кроків. На ньому не було капелюха, тому листя стривожило його бунтівні кучері і заплутало їхні позолочені кінчики. В його очах читався страх, який відчуває людина, якщо її раптом розбудити. Його ніби висічені з мармуру ніздрі розширились, а прихована напруга вкрала червоний колір його губ і залишила їх тремтіти.

– Саме так, – продовжив лорд Генрі, – у цьому полягає один з найбільших секретів життя – зцілювати душу за допомогою відчуттів і зцілювати відчуття силою душі. Ви дивовижний. Ви знаєте більше, ніж Ви думаєте, але менше, ніж Вам хотілося б.

Доріан Грей насупився і відвернувся. Йому подобався високий, граційний молодий чоловік, котрий стояв перед ним, і він нічого не міг з цим вдіяти. Його романтичне обличчя оливкового кольору з дещо втомленим виразом викликало у

Доріана Грея цікавить. У його низькому байдужому голосі було щось захоплююче. Навіть його холодні білі руки несли в собі чарівність. Доки він говорив, вони рухались ніби музика, ніби говорили своєю власною мовою. Але він все більше боявся його і відчував сором за свій страх. Чому незнайомиць мав відкрити йому очі на самого себе? Він знав Безіла Голуорда вже кілька місяців, проте дружба з ним не змінювала його. Раптом у його житті з'явився хтось, хто, здається, розкрив перед ним таємницю життя. І все ж, чого ж тут боятися? Він був уже не школяр. Лякатися було безглуздо.

– Давайте підемо сядемо десь у затінку, – сказав лорд Генрі. – Паркер вже приніс напої, якщо ми ще трохи постоїмо під сонцем, то це Вас зіпсує, і Безіл більше ніколи Вас не малюватиме. Вам справді слід уникати сонячних опіків. Це було б неприпустимо.

– Яке це має значення? – зі сміхом вигукнув Доріан Грей, присідаючи на лаву на краю саду.

– Це повинно мати Величезне значення для Вас, містере Грей.

– Чому ж?

– Тому що ви маєте найчарівнішу молодість, а молодість, це єдина річ, варта того, щоб її мати.

– Я не відчуваю цього, лорд Генрі.

– Звісно ні, зараз Ви цього не відчуваєте. Та одного дня, коли Ви вже будете старий, зморщений і потворний, коли думки залишать смуги на Вашому чолі, а пристрасть обпалить Ваші вуста своїм згубним вогнем, Ви це відчуєте, ви це нестерпно відчуєте. Зараз, куди б Ви не пішли, Ви зачаровуєте весь світ собою. Чи так буде завжди?... У вас надивовижу гарне обличчя, містере Грей. Не хмуртеся, це правда. А краса – це форма геніальності, насправді, вона навіть вища за геніальність, адже її непотрібно пояснювати. Це одне з величних явищ природи, таких як сонячне сяйво, весна, чи відображення сріблястого місяця у темних водах. Її неможливо піддати сумніву. Вона дивовижна в своїй незалежності. Вона перетворює тих, хто нею володіє, на принців. Ви смієтеся? Що ж, коли Ви її втратите, Вам буде не до сміху... Іноді люди кажуть, що краса поверхова. Може й так, але вона не настільки поверхова, як про неї думають.

Люди, які не судять за зовнішнім виглядом, не здатні, на глибокі судження. Справжня таємниця світу полягає скоріше у видимих речах, аніж невидимих... Так, містере Грею, боги зробили Вам щедрий подарунок. Але боги швидко забирають свої подарунки. У Вас є лише кілька років, щоб жити справжнім, досконалим і повним життям. Коли Ваша молодість мине, Ваша краса мине разом з нею, і потім ви раптом зрозумієте, що для вас більше не лишилось перемог, або ж Вам доведеться задовольнятися підлими перемогами, котрі спогади про Ваше славне минуле зроблять навіть гіркішими за поразки. Кожен місяць, що минає, на крок наближає Вас то жахиття. Час Вам заздрить і йде війною на цвіт Вашої юності. Ви станете блідим, з запалими щоками і пустими очима. Ви будете невимовно страждати... Ех! пізнайте власну молодість, доки не пізно. Не марнуйте багатство Ваших днів прислуховуючись до нудних людей, намагаючись виправити безнадійні помилки, чи віддаючи своє життя невдячним, простим і вульгарним людям. Це хворобливі цілі, фальшиві ідеали нашого часу. Живіть! Живіть власним прекрасним життям! Не пропускайте нічого в ньому. Завжди шукайте для себе нові відчуття. І нічого не бійтеся. ... Новий Гедонізм – ось що потрібно людям нашого століття. Ви можете стати його живим символом. З такою особистістю, як у Вас, немає нічого неможливого. На даний момент, світ належить Вам. Тієї ж миті, коли я Вас побачив, я зрозумів, що ви не знаєте, хто Ви такий насправді, чи ким можете стати. Ви так захопили мене, що я відчув необхідність розповісти Вам дещо про Вас. Я подумав про те, якою трагедією це стало б, якби Ви змарнували себе. Адже Ваша молодість триватиме так недовго, так недовго. Звичайні квіти в'януть, але цвітуть знову. Наступного червня так само зажовтіють ці чарівні квіти. Через місяць зацвіте ломиніс, і його зелене листя буде підтримувати пурпурові зірочки рік за роком. А от наша молодість ніколи не повернеться до нас. Радість, що пульсує, коли нам двадцять, поступово слабшає. У нас відмовляють кінцівки, наші відчуття притуплюються. Ми перетворюємося на незграбні ляльки, котрих переслідують спогади про пристрасті, яких ми боялись, і спокуси, щоб піддатися яким нам бракувало сміливості. Молодість! Молодість! Немає в світі нічого кращого за молодість!

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: <https://tn.knigapoisk.com/oskar-uayld/portret-dor-ana-greya>

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)